

Гео Милев

Театърът на неспособните

Лилиом от Молнар, представление в Славянска беседа. Неспособните, и затова – излишните; излишните, и затова – уволнените. Уволнените от Народния театър. Те образуват своя трупа – Софийски драматичен театър. Но липсата на театрално помещение в София ги заставя да обикалят из провинцията. В София – в салона на Славянска беседа – те играят няколко пъти Лилиом, най-добрата пиеса на Франц Молнар.

Лилиом е млад човек, латернаджия в един будапещенски карусел. Млад, енергичен, дързък, буен, груб, суров. Той си намира любовница, Юлия, слугиня, селско момиче, и заживява с нея в къщата на една нейна леля. Без работа, понеже от упоритост напуска карусела: без работа, без пари; сиромашия. Един негов приятел, апаш и комарджия, го подвежда да причакат, убият и ограбят някъде при железния път един касиер евреин. Сцена на заговор, който двамата заговорници прикриват с тананикане на някаква апашка песен, колчем влезе в стаята някой друг човек. Стаята е също тъй фотографско ателие (синът на лелята е някакъв мизерен фотограф). Влиза стражар, който иде да се фотографира. Влиза и излиза с подозрителни погледи Юлия, жената на Лилиом, която ще има и дете от него. Двамата заговорници, гузно сгушени, тананикат своята песен. (Тази сцена се дава доста добре – създава се настроение.) Най-сетне Лилиом задига от кухнята големия готварски нож. Отиват – причакват пълния с пари евреин. Причакването е продължение на заговора – със същото мрачно настроение. Опитът излиза несполучлив. Евреинът насочва револвер. Дава сигнал. Идва полиция. Другарят успява да избяга. Лилиом се пробожда с готварския нож. Донесят го на носилка вкъщи. Сцена на изповед с Юлия. Без сълзи тя му прощава всичко – и плесницата, която е получила преди няколко дена. Той я е ударил, бил – защото е такъв; лош, груб човек; човек. И умира. Отива на оня свят, при „небесния пристав“ св. Петър. Великолепна ирония на Молнар. Там има небесна полиция, небесен участък, разсилен и скамейка за подсъдими. Лилиом се осъжда на 16 години чистилище, след което му се дава един ден време – да се върне пак на земята, за да достави някоя голяма радост на близките си (на детето си), и така да спаси душата си. Той се връща – вече скитник, просяк. Жена му е станала съдържателка на бирария. Дъщеря му е вече пораснало момиче. Той идва. Посрещат го като просяк – без да го познават. Дават му хляб и чорба. Той се мъчи да достави някаква голяма радост на детето си – на дъщеря си. Предлага и фокус с карти за игра. Предлага и голяма небесна звезда. Детето не разбира: плаши се от странния просяк. Той не успява да го зарадва. Раздразнен от това – плясва го по ръката. И изчезва. „Мамо, видяла ли си ти това – да

те удари някой така силно, та да изплющи, и пак да те не заболи...“ И майката си спомня за някогашната плесница, преди 16 години... Що значи болката, земната болка, всяко престъпление. Но грешникът Лилиом се връща на оня свят неизкупил греха си, осъден на вечния огън в пъкълта. Един дързък протест на иронизатора Молнар – протест против земната и небесна „правда“. Кой е виновен, че човекът е такъв, какъвто е: лош, зъл, груб? Но за любовта няма болка, няма виновност, няма грях. Тя не чувства болка и обида, не чувства злината – и следователно: изкупва всеки грях. Човешката и Мировата Любов. Която липсва и на земната, и на небесната правда. Една дълбока философска идея, която издига тази пиеса високо над всички други Молнарови пиеси, построени върху външни остроумия и психологически трикове.

При оскъдните средства на сцената в Славянска беседа (никакви декори, невъзможно осветление) пиесата все пак не пропада като художествено дело. Спасяват я усилията на актьорите. Създава се нужното настроение, създава се ансамбъл, изпъква смисълът на пиесата. Издържат се характерите на главните действащи лица: Златарева (съдържателката на карусела), Вера Игнатиева (приятелката на Юлия), Давид Георгиев (нейния мъж) и особено: Тенева (Юлия), Габровски (Лилиом) и Кица Стоянова (лелята). Кица Стоянова (заедно със Златарева и Вера Игнатиева) е една от неспособните, излишните за Народния театър. А тя е една рядка типична актриса, каквато нямаме друга в цяла България. Това се вижда в ролята на лелята, която Кица Стоянова типизира с удивително майсторство. Трябваше управлението на Народния театър – г. Вл. Василев – да дойде да я види. Да види грешката на своята некомпетентност. Или ако я е видяло – да си тегли последната консеквенция – Да дойде и види. Да Види и г-жа Невена Тенева, една много способна актриса, която не бе поканена (като „безспорна“) в Народния театър, а бе поканен (като „безспорен“) нейният мъж Вл. Тенев – за да бъде след това намерен от управлението за „невъзможен“ в ролята на Марко Колона („Монна Ванна“). Трябваше управлението на Народния театър да дойде и види. Да види и Петър Габровски в ролята на Лилиом – силна драматична роля с най-разновидни модуляции на тон и настроение. Но Габровски, който се яви на изпитите за актьори в Народния театър, бе намерен от управлението за лош провинциален актьор, т.е. ненужен за Нар. театър. Много по-нужна бе жена му, която се прие направо за стажантка – жена му, която не ще бъде актриса и след седем прераждания. Но така цени талантите г. Вл. Василев от висотата на своя абсолютен вкус. Според него Кица Стоянова, Тенева, Габровски са ненужни за Народния театър.

Много по-нужни са децата от театър „Студия“, вече напълно вманиачени под вещото ръководство на И. М. Даниел. В заслепението на своето невежество по театралните въпроси театралният комитет си въобразява, че с неопитните и не съвсем даровити момчета и момичета от театър „Студия“ се освежава трупата на Народния театър. Дързостта ни некомпетентността е сляпа – и отрича дори и аксиомата на техническата опитност, която прави „старите“ много по-полезни, докато „младите“ (при условие, че са даровити) имат да преминат една дългогодишна школа, която започва не с Консуела, а със слугини и камериерки. Но за дързостта на некомпетентността няма аксиоми – иначе тя не би изпълнила своето разрушително призвание.

Ако комитетът на Народния театър би отишъл да види „Лилиом“ в Славянска беседа, щеше да види едно представление – въпреки всички дефекти – много по-добро от представленията на Студията, много по-добро и от „Тоз, който получава плесници“, постановка на новия главен режисьор г-н Осипов.

Но некомпетентността, облегната върху щедрото благоволение на властта (така беше и във времето на знаменития Дерижан) ни кани да бъдем снизходителни зрители на трагикомедията, с която тя, некомпетентността на днешното управление, отговаря на своето вредно призвание: как Нар. театър ще се „възобнови“ под усилията на невменяеми в театрално отношение фактори: 1) театралния комитет начело с г. Вл. Василев; 2) главния режисьор г. Осипов; 3) неговия съветник Ст. Киров; 4) бездарните деца от театър „Студия“ (изключение: Кисимов и Дюстабанова) заедно с 5) техния ръководител И. М. Даниел и 6) неговия помощник Людмил Стоянов.

Ако срамът не беше такава голяма рядкост в тая земна юдол, Негово Величество Всемирното Парвеню не би избрало България за своя постоянна резиденция.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Калина Григорова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11387>]